

Громадянське суспільство Одеси: минуле та майбутнє

Події Революції гідності та війна Росії проти України вивільнили в українському суспільстві величезну соціальну енергію. Вона втілилась в розвиток волонтерського руху та розвитку багатьох громадських ініціатив. В Одесі додатково розвитку громадянської активності сприяла діяльність глави Одеської обласної державної адміністрації Міхеїла Саакашвілі.

14 червня 2015 року на Одеському морському вокзалі він зібрав більш ніж 600 представників громадських організацій, бізнесу, інтелігенції на стратегічну сесію стосовно майбутнього розвитку регіону. І хоча її плоди були не такі масштабні і видимі, як планувалося, але вона стала певною віхою на шляху розвитку громадянського суспільства Одеси та Одеської області.

[В березні 2017 року](#) близько шести десятків представників громадянського суспільства Одеси зібралися, щоб обговорити свої досягнення за останні два роки й сформувані план сталого розвитку громадянського суспільства на найближче майбутнє. Візійна сесія «Громадянське суспільство Одеси: досвід та майбутнє» організували [Міжнародний Фонд «Відродження»](#) та [Impact Hub Odessa](#).

Робота візійної сесії була побудована таким чином, що кожні 10-15 хвилин учасники отримували нове завдання для роботи у групах. Так само учасники змінювали групи для роботи, що дало змогу майже 60 людям попрацювати один з одним. Напрацювання і основні тези можна розділити на 3 блоки: які зміни відбулись, завдяки чому вони відбулись; які недоліки та невдачі були за цей час і як їх можна було уникнути; 3) що робити далі і на які ресурси слід опертися.

Що змінилося

Озираючись на пройдений дворічний шлях (від стратегічної сесії на Одеському морському вокзалі) учасники сесії відзначили, що останні два роки можна спостерігати збільшення активності у громадському середовищі. З'явилися нові системні організації що досягають значних змін. Громадські організації стали більш досвідченими у процесах, які впливають на їх діяльність та стали більше розуміти загальний контекст, який впливає на середовище. Зміни антикорупційного законодавства та налагодження зв'язків

між бізнесом, медіа, громадськими організаціями та міжнародними структурами сприяли збільшенню можливостей по продагуванню позитивних змін в регіоні. Останнім часом громадські організації активізувались у антикорупційній діяльності. Важливо, що вони досягають значимих результатів на цьому поприщі.

В регіоні діють такі антикорупційні організації та рухи як [«Антикорупційний офіс»](#), [Інститут Політичної Інформації](#), Одеське відділення [комітету виборців України](#), [рух «Під Контролем»](#) та інші. Політичні партії також почали приділяти значну увагу антикорупційній діяльності. Наприклад, активісти політичної партії «Самопоміч» створили публічні карти [комунальної власності](#) та [об'єктів торгівлі](#). Сама влада поки що не дуже масштабно реагує на запит громадськості на публічність. Серед позитивних прикладів було названо діяльність Одеської ОДА, яка відкрила [список безкоштовних ліків](#), доступних в медичних закладах області.

Учасники зазначили, що в останні два роки в Одесі можна спостерігати збільшення відкритості для взаємодії органів влади. На цьому тлі народились проекти, що стимулювали розвиток громадськості у різних сферах. Хоч деякі організації згодом перестали артикулювати свою взаємодію з владними інститутами. Здебільшого такі проекти пов'язували з адміністрацією Міхаїла Саакашвілі.

Збільшився професіоналізм у середовище громадських організацій. Це виражається у внутрішніх організаційних питаннях(менеджмент організації, системність, фокусування на конкретній діяльності, бухгалтерський облік, робота з ресурсами та інше), так і зовнішніх (професіоналізація діяльності, взаємодія з владою, ЗМІ, донорськими структурами, меценатами, краудфандінговими платформам). Відтак підсилилася взаємодія з владою. Завдяки збільшенню успішності власних проектів, громадських активістів перестали сприймати як мало компетентних та безсистемних гравців. Учасники сесії зауважили, що широка громадськість стала більше включатись у діяльність громадських організацій. Громадські організації та активісти стали містком для взаємодії між культурними проектами та установами, меценатами та громадськістю.

Серед позитивних тенденцій, що сприяють розвитку громадських ініціатив, учасники вказували, що за останні роки збільшилися можливості по залученню ресурсів. З'явилися локальні краудфандінгові платформи ([«Na-starte»](#) та [«Мой Город»](#)), донори відкрили свої представництва(Міжнародний Фонд «Відродження»). Учасники сесії зауважили, що бізнес також почав краще йти на співпрацю. За сприяння бізнесу відкрились такі простори як

[Impact Hub Odesa](#), [Терминал 42](#), [IQ Space](#), СОУПи в 11 районах Одеської області, [Бібліотека Грушевського](#); запустились проекти [4city](#), [Museum for Change](#), функціонують такі краудфіндингові платформи [«Мой Город»](#) та [«На старте»](#).

За минули два роки в Одесі з'явилися майданчики для взаємодії влади, громадських організацій, ЗМІ, бізнесу. Тут відмітили названі раніше Impact Hub Odesa, Терминал 42, IQ Space, СОУПи в районах Одеської області. Важливо, що активізувалась діяльність по створенню нових публічних просторів([зелений театр](#), [new басейн](#), Соуп в Одеській області, Бібліотека Грушевського).

Серед нових трендів, що потужно розвиваються останнім часом учасники назвали розвиток соціального підприємництва. З'явилися нові незалежні та об'єктивні медіа([Інформер](#), [Ізбірком](#), [Odesa Review](#), [Громадське Одеси](#), [Южний Кур'єр](#), [MoreFM](#), [Forshmag](#)) які нарощують свої аудиторії. Додатково, учасники звернули увагу, що за останні 2 роки збільшилась увага української та світової спільноти до процесів в регіоні.

Очевидно, що зміни які відбулись сприяли переосмисленню діяльності у інших сферах та середовищах. А тому можна говорити про зародження екосистеми яка сама продукує позитивні перетворення.

Не все було ідеально

Аналізуючи зміни, що пройшли в громадському секторі останні два роки, учасники візійної сесії відзначили також власні помилки і недоліки, що не дозволили використати на повну ті можливості, які вони отримали останнім часом. Серед них було названо невміння працювати на далеку перспективу і застосування практики швидкого реагування на проблеми що тільки-но з'явилися.

Учасники вказали, на те що досі присутнє невміння розповсюджувати та переймати досвід. Було озвучено, що деякі представники громадянського суспільства Одеси занадто концентровані тільки на собі і своїй діяльності. Додатково зазначалось, що багато організацій орієнтовані на одну людину, що не сприяє її взаємодії з іншими організаціями.

Особливо важливою складовою громадянського суспільства має бути чіткі ціннісні орієнтири. Відсутність та втрата цінностей, на думку багатьох, призводить до незрозумілих кроків та дій. Майже однотайно учасники заходу вказували на відсутність організаційної спроможності у великій кількості організацій та активістів.

Учасники зазначили, що стати більш ефективними і максимально використати усі наявні можливості їм завадили такі проблеми як невміння знаходити спільну мову між організаціями для реалізації своєї діяльності, відсутність координації всередині громадського сектора та безсистемна взаємодія з органами місцевого самоврядування. Додатковою перешкодою став брак видимих і швидких результатів у своїй діяльності, та емоційне вигорання через це.

Одним з найважливіших своїх недоліків представники громадянського суспільства назвали неможливість говорити про Одесу в глобальному контексті.

Що далі?

Учасники зустрічі накреслили певні напрямки співпраці, які у майбутньому мали зробити їхні ініціативи більш ефективними. Їх можна поділити за двома групами. Один напрям стосується внутрішньої роботи в середині громадського сектору, другий – його відносини із іншими суб'єктами у суспільстві.

До першого кола питань, передусім, відноситься прискіплива робота над місією та цілями громадських організацій; стратегічними пріоритетами та план дій для їх втілення. Зазначалось, що громадським діячам належить здобувати навички з проведення професіонального аудиту влади, створювати та запускати системи громадських петицій. Багато уваги приділялось необхідності формуванню у громадських лідерів навичок презентацій та переговорів з міжнародними аудиторіями англійською мовою, громадської та політичної освіти для активістів. Цьому мали би сприяти спеціальні освітні програми для представників громадського середовища.

Представники громадського сектору вказували на нагальну потребу налагоджувати співпрацю з обласними, всеукраїнськими та міжнародними організаціями, вмінню вибудовувати міжрегіональні комунікації в середині громадського сектору. Таке завдання учасники візійної сесії ставили зважаючи на потребу у кращому аналізі досвіду колег із інших регіонів країни. Додатково, зазначалось про необхідність збільшення експертної підтримки у діяльності громадського середовища. А додаткового натхнення діяльності громадських організацій може надати залучення нових людей та розвиток системи неформальної освіти.

Другий круг питань відноситься до потреби налагоджувати співпрацю з іншими акторами у суспільстві. Для донесення своєї думки широкому загалу та впровадження своїх ініціатив у дію варто значно посилювати взаємодію з

владою та медіа. Для цього потрібно вибудувати довіру між медіа, громадськими організаціями, бізнесом та владою. (Дефіцит довіри у суспільстві учасники визначили як одну з найгостріших його проблем). гострою проблемою суспільства є корупція. Тому учасники сесії особливо наголошували на популяризації антикорупційних розслідувань та доведення їх результатів до правоохоронних та судових органів.

Було зазначено, що сталому розвитку суспільства має сприяти контроль за рішеннями влади, підготовка нових державних службовців, призначення \обраня технократів до органів влади, зменшення впливу влади на діяльність громадських організацій. Окремо було зазначено про важливість розвитку інфраструктури в Одесі та області(перед усім – доріг), оновлення громадського транспорту, реставрацію (належний догляд) пам'яток архітектури та історичних будівель, вільний доступ до міських пляжів.

Від мрії до дії

В кінці зустрічі кожен з учасників міг запропонувати свій проект, і якщо він зібрав щонайменше 5 людей, які було готові приєднатися до нього, утворювалась робоча група. Таким чином учасники об'єднались у 6 проектів, які вважали найактуальнішими для реалізації в Одесі:

- Освіта для лідерів думок «Школа місцевого самоврядування»,
- Громадська освітня платформа «Я знаю»,
- Проект з візуального перетворення одеських шкіл «Шкільна Арт реформа»,
- Об'єднання незалежних ЗМІ міста «Коаліція незалежних медіа»,
- Освітньо-мережувальний проект для лідерів думок «Ідеальна міська рада»,
- Громадська експертиза проектів рішень.

Учасники мали нагоду розпланувати ці проекти на найближчі місяці за методологією проектного менеджменту. Вони окреслили мету, завдання, та необхідні ресурси для виконання цього проекту. За пів року ми матимемо нагоду оцінити життєздатність цих проектів.

Матеріал підготували:

Євген Попов, керівник Південноукраїнського представництва Міжнародного Фонду «Відродження»

Олександр Доброєр, керівник навчальних програм Impact Hub Odessa, директор Європейського інституту соціальних комунікацій